

Bærekraftige lokalsamfunn i Arktis

Forprosjektrapport

28.02.2023

Innhold

1	Bærekraftige lokalsamfunn i Arktis	4
1.1	Innledning.....	4
1.2	Bakgrunn	4
1.3	Kommunene som tilretteleggere for næringsutvikling.....	6
2	Undersøkelse	8
3	Workshop.....	17
3.1	Workshop I.....	17
3.2	Mer om Nesseby kommunes prosess	21
3.3	Workshop II.....	21
3.4	Casepresentasjon fra Tana kommune	22
3.5	Konsultasjoner – Sametingets innlegg	24
3.6	Konsultasjoner – Statsforvalterens innlegg	26
3.7	Workshop	30
4	Litteratursøk - Mulige verktøy for kommunene	31
4.1	FNs bærekraftsmål	32
4.1.1	Hvilke mål/delmål ønsker man å innarbeide?	32
4.1.2	Prioritering av bærekraftsmålene	33
4.2	Folkerettens krav til aktørene.....	34
4.3	Konsultasjoner.....	36
4.3.1	Hvem har konsultasjonsrett?	36
4.3.2	Hvordan konsultere?	37
4.3.3	Konsultasjoner skal protokolleres – også uenighet.....	37
4.3.4	Konsultasjoner er et prosessverktøy	37
4.3.5	Konsultasjoner er ikke et verktøy for å tilsidesette materielle rettigheter.....	37
4.3.6	Veien blir til mens man går.....	37
4.4	Standarder for næringslivet	37
4.4.1	ESG – Environmental, Social and Corporate Governance.....	38
4.4.2	UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP)	39
4.4.3	UN Global Compact	39
4.4.4	Ratingbyråer med mer	39
5	Anbefalinger	40

1 Bærekraftige lokalsamfunn i Arktis

1.1 Innledning

Forprosjektet *Bærekraftige lokalsamfunn i Arktis* skal undersøke hvordan kommunene og næringslivet skal gå frem for å skape en verktøykasse for fremtidig næringsutvikling. Denne verktøykassen skal ivareta FNs bærekraftsmål, med særlig søkelys på gode prosesser, som ivaretar urfolk, minoriteter og hele lokalbefolkningen.

Kommunene i Øst-Finnmark ønsker å arbeide for at regionen skal være attraktiv for næringsetableringer, og vil fremstå som en region som sikter mot verdensklasse når det gjelder tilrettelegging.

Dette forprosjektet ønsker å se på hvilke verktøy regionen behøver for å kunne være en best mulig partner for aktører som ønsker å etablere seg. Gjennom å løfte fram FNs bærekraftsmål, folkeretten og globale standarder for god forretningsdrift, ønsker kommunene å være positive bidragsyttere som tilretteleggere for næringslivet.

Det er gjennomført en spørreundersøkelse blant planleggere og utviklingsmedarbeidere i regionen, og to workshoper der Nesseby kommune var vertskap.

Berlevåg kommune er prosjekteier. Styringsgruppen har bestått av Kjell Richardsen, styringsgruppeleder, Berlevåg kommune, Trond Haukanes, Øst-Finnmarkrådet, Frank M. Ingilæ, utviklingssjef Tana, Stein Mathisen, Varanger Kraft. Prosjektleder har vært Solveig Ballo, Sápmi Næringshage i samarbeid med Rune Fjellheim.

Forprosjektet er støttet av Troms og Finnmark fylkeskommune.

1.2 Bakgrunn

Å skape gode, inkluderende og verdiskapende lokalsamfunn, er et mål for alle som jobber med samfunns- og næringsutvikling. Bærekraft er blitt et begrep som nå gjennomsyrrer alle samfunnsområder. Kommuner og næringer «skal bli bærekraftig». Samtidig er begrepet også forbundet med skepsis og kritikk, for hvis vi skal bli bærekraftig; er det «på bekostning av hva eller hvem»? Særlig industriens interesse for nyetableringer i Arktis, som følge av lave strømpriser og (tilsynelatende) store

arealer, er forbundet med reell interessekonflikt med interessenter og rettighetshavere. Så hva betyr «bærekraftige» samfunn for lokalsamfunn i Arktis? Kan ulike interesser finne sammen i ekte bærekraftige løsninger, og hva skal i så fall til?

Det vil komme mange krav til næring og lokalsamfunn hvor FNs bærekraftsmål og EUs taksonomi er sentrale. Bærekraftsarbeid på samfunnsnivå må være tuftet på et faglig solid grunnlag. Samtidig er mange tilbydere av løsninger som er eksempelvis «klimavennlige», «grønne», «sirkulære» osv. Man kan si at det er en jungel der ute.

Kommunene i Øst-Finnmark har et sterkt ønske om å utvikle samfunn med både ny næring og øke verdiskapingen i eksisterende næringer. Det er viktig for kommunene at dette gjøres på en riktig måte, slik at man får kunnskap om hva som kreves og forventes nå og i fremtiden dersom man vil vektlegge FNs bærekraftsmål til grunn næringsutviklingsarbeidet.

Forprosjektet skal igangsette en prosess som gir positive effekter for samfunns- og næringsliv, ved at kommunene vil få avdekket hva de trenger i vår fremtidige verktøykasse. Det vil si, peke ut retningen for hva man skal kunne forvente av både kommunene selv og næringsaktører, særlig ved større arealkrevende og kapitalintensive næringsetableringer. Den tradisjonelle fremgangsmåten for å lage samfunns- og næringsutviklingsplaner, må suppleres med et bærekraftsperspektiv som er faglig forankret og anerkjent i internasjonale fora, og som bidrar til involvering, forankring og dialog i arktiske lokalsamfunn, og som ivaretar gjeldende urfolksrett, minoriteter og lokalbefolkningen.

Prosjektet har sitt utspring i Berlevåg kommune, som også er prosjekteier, som står foran næringsetableringer i tilknytning til Berlevåg industripark, og har vedtatt et kommunalt «Veikart i samspill mellom næringsutvikling, kompetansebygging og samfunnet». I veikartet sier kommunen at bærekraft skal forstås gjennom FNs bærekraftsmål og gjennomsyre all virksomhet. Målene er ambisiøse og krever hele samfunnets deltakelse. Veikartet for næringsutvikling er fokusert på grønn industri og sirkulærøkonomi. Dette ønsker kommunen at ikke skal være i konflikt med rettighetshavere, eksisterende næring og andre interesser. De trenger å vite mer for å kunne tilrettelegge for gode prosesser, som ivaretar urfolk, minoriteter og hele lokalbefolkningen, slik at man fullt ut tar FNs bærekraftsmål på alvor. Dette har også de andre kommunene i Øst-Finnmark behov for. Varanger Kraft er en sentral aktør,

fordi man bruker store arealer til sin kraftproduserende virksomhet, samtidig som man har en samfunnskritisk funksjon. Varanger Kraft ønsker forutsigbare og gode prosesser, solide og faglig forsvarlige planer fra kommunene forankret i FNs bærekraftsmål, og er derfor en partner i prosjektet.

Forprosjektet har gjort en gjennomgang av de viktigste bærekraftsmål og -prinsipper, som angår næringsutvikling og -etablering med særlig fokus på prosesser som bygger på gjeldende urfolksrett, minoriteter og lokalbefolkningen. Det er blitt gjennomført en analyse som skal komme med kunnskapsbasert anbefaling til kommunene. Kommunenes næringsrådgivere er involvert for avdekke eksisterende kunnskap, gjennom en workshop. Forprosjektet har også søkt etter best practice. På bakgrunn av dette pekes ut hva kommunen trenger i sin verktøykasse: Hvilke veiledere som finnes og som må implementere, og hvilke veiledere må skapes.

1.3 Kommunene som tilretteleggere for næringsutvikling

Kommunen har ulike roller overfor næringslivet i sin kommune, både eksisterende og potensielt næringsliv. I grove trekk peker KS på tre ulike roller¹:

- Forvaltningsrollen: Ivareta brede samfunnsmessige interesser i henhold til offentlige lover, forskrifter og reglement.
- Produsentrollen: Yte tjenester overfor lokalt næringsliv (bedrifter og etablerere).
- Entreprenørrollen: Tilrettelegge for næringslivsvekst.

Distriktssenteret har utarbeidet et notat – Hvordan rigge seg for å bli best på næringsutvikling?². I dette notatet konkluderer de med at:

- Det ikke finnes noen rett organisering for arbeidet.
- Det er viktig med en felles forståelse mellom bedriftene og kommunen hva det å lykkes betyr.
- Kommunenes arbeid består av flere roller.
- Kommunene som lykkes har en offensiv og optimistisk utviklingskultur.

---

¹ <https://www.ks.no/contentassets/573a930fea5643f196012f6321bbc833/Samplan-Trondheim-mars2019-Kopperud.pdf>

² <https://distriktssenteret.no/artikkel/notat-hvordan-rigge-seg-for-a-bli-best-pa-naeringsutvikling/>

- Det innenfor funksjonelle bo- og arbeidsmarkedsregioner er gode grunner til at kommuner bør samarbeide om næringsutvikling.
- Spesielt i distriktskommuner kreves det at kommune tar kommunens entreprenørrolle.
- Et variert næringsliv har ulikt behov for hjelp og støtte fra kommunen.
- Det er ofte sprik mellom det kommunens folk tror, og det næringslivet mener om kommunens tjenester og service, og at dette bør kartlegges.
- Det er en sammenheng mellom hvor høyt kommunale ledere prioriterer næringsutvikling og hvor næringsvennlig ledere i det lokale næringslivet oppfatter kommunen.

KS peker også på at det er sprik mellom det kommunens folk tror, og det næringslivet mener om kommunens tjenester og service, og viser til en landsdekkende undersøkelse som sier at:

- 15% av næringslivslederne mener at kommuneorganisasjonen har god/meget god forståelse for næringslivets behov
- 18% av næringslivs-lederne mener kommunen har rask saksbehandling på saker som angår næringslivet
- 82% av rådmenn/næringsansvarlige mener at denne forståelsen er godt/meget godt på plass i kommunene
- 78% av kommunens egne ledere mener de leverer rask saksbehandling til næringslivet.

Dette underbygges også av regionale tall. NHO Arktis gjennomførte i forkant av kommune- og fylkestingsvalget i 2019 en medlemsundersøkelse³ hvor de ba bedriftene i Troms, Finnmark og på Svalbard svare på hvilke politiske prioriteringer som var viktigst for dem. Kommunenes rolle som tilrettelegger for næringslivet var topp prioritet, foran infrastruktur/samferdsel og tilgang på arbeidskraft/kompetanse. 85 prosent av bedriftene mente at måten kommunepolitikere styrer kommunene på spiller en meget- eller ganske viktig rolle for deres bedrift. I følge undersøkelsen var det aller viktigste kommunepolitikere kan gjøre for næringslivet å gi bedriftene tilgang til tomter og arealer som er regulert for næringsformål.

---

³ <https://www.nho.no/regionkontor/nho-arktis/artikkelarkiv/bedriftene-onsker-naringsaktive-kommuner/>

2 Undersøkelse

I prosjektet valgte vi å gjennomføre en spørreundersøkelse blant de kommunale planleggerne i alle kommunene i prosjektet. Undersøkelsen var utformet med tanke på at hver enkelt skulle få anledning til å peke på hvilke sektorer man så et størst potensiale i. Hvilke fortrinn den enkelte kommunen hadde med hensyn til næringsetablering, og hvordan man best kan bidra til etablering av nye virksomheter. De ble også utfordret på hvordan de mener at man best kan skape et godt klima for samhandling. Avslutningsvis ble det stilt spørsmål om kjennskap til FNs bærekraftsmål, folkeretten og standarder for næringslivet (ESG-krav).

Det var 8 stykker som svarte på undersøkelsen og her er et sammendrag av svarene. Da det var så vidt få, vil vi ikke gå i detalj om den enkelte respondent, men trekke fram hovedtrekkene i svarene i den grad de finnes.

Det var totalt 20 spørsmål hvorav de 3 første var personalia spørsmål og de 2 siste spørsmål om tilgjengelighet for dybdeintervju og aksept for lagring av personopplysninger for å utarbeide forprosjektrapporten. Det betyr at det var 15 spørsmål knyttet til den enkelte kommune og globale krav til bærekraftsmålene, folkeretten og standarder for næringslivet. Her følger en gjennomgang av svarene

Hvilke muligheter er de viktigste din kommune har å tilby nye eller eksisterende næringsaktører? I vår kommune er det muligheter innen (Rangér fra 1-10, hvor 1 er dårligst og 10 er best).

Her var oppgaven å rangere følgende næringer i stigende rekkefølge; fiskerinæringen, oppdrettsnæringen, etablering av vindkraft, etablering/utvidelse av vannkraft, nyetablering/utvidelse av mineralressurser, naturopplevelser, matkultur, overnatting, kulturopplevelser, jordbruksnæringen, reindriftnæringen og annet.

Svarene fra de 8 kan sies å være svært ulike, og gir i og for seg et bilde av at planleggerne ser utviklingspotensiale i alle næringer.

Rangering 1 lavest 12 høyest ->	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Fiskeri	*			*				*	*		*	***
Oppdrett	*		*	*			*	**	*		*	
Vindkraft			*	*	*				*	**	*	
Vannkraft	*	*		**		**			*	*		
Mineraler	*	*	*		*	*	*	*		*		
Natur	*				***		*	*		*	*	
Mat			*	*	*	*	**	*		*		
Overnatting			*	*		**	*	*	*			
Kultur			*	*	**	*	**		*			
Jordbruk		****	*							*	*	
Reindrift	*	*				*		*	*		*	*

Her kan det kanskje se ut som om det var noen som tenkte 1 er best og 10 er dårligst. I tillegg er det ved en inkurie satt 1-10, når det i realiteten handlet om 1-12.

Like fullt rokker ikke det ved bildet at man stort sett ser muligheter i alle de nevnte næringer/sektorer, og det er interessant at det er så spredt og det tyder på at det er en region med mange muligheter sett til sammen.

Spørsmål 5: Hvor sannsynlig er det at næringsaktører vil etablere seg innen disse næringene de neste 5 – 10 år (Rangér fra 1-10, hvor 1 er dårligst og 10 er best)?

Her var de samme næringene/sektorene nevnt, med unntak av kulturopplevelser som kan ha falt ut.

Også her er bildet relativt likt. I regionen samlet sett synes det å være optimisme rundt samtlige næringer. Det var også her 11 mulige kategorier, men ingen valgte Annet, så den er ikke med i tabellen.

Rangering 1 lavest 11 høyest ->	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Fiskeri	*	*		*				*	*	**	*
Oppdrett		*	**		*		*	*	**		
Vindkraft				**		*		**		**	*
Vannkraft	**		**	*					**	*	
Mineraler	**		*	*		*		**		*	
Natur		*	*		**	*	*	*			
Mat		*		*	**	**	*				
Overnatting		*		*	*	*	***			*	
Jordbruk		**	*		*		**	*			*
Reindrift	**		*	*		*			**	*	

Her kan nok også noen ha tenkt rangeringen omvendt, men igjen så rokker ikke det ved det samla bildet.

Dette er muligheter som kan la seg realisere fordi vår kommune har

Dette spørsmålet ble formulert som en påstand med følgende valgalternativer; Tilrettelagte arealer, billig energi, næringsbygg og/eller ferdig regulert næringsareal, boliger og/eller ferdig regulerte boligtomter, grunnskole og/eller full barnehagedekning, kulturtilbud, kultur for entreprenørskap i kommunen, gode muligheter for kapitaltilførsel (privat/bank/virkemiddelapparat etc.), gode muligheter for kvalifiserte medarbeidere og annet.

De aller fleste, 7 av 8, svarer at de har billig energi. 6 av 8 svarer at de har tilrettelagte arealer, næringsbygg og/eller ferdig regulerte næringsarealer og grunnskole og/eller full barnehagedekning. Boliger og/eller ferdig regulerte boligtomter er det 5 av 8 som svarer at de har, sammen med kulturtilbud.

De klart svakeste kategoriene er kultur for entreprenørskap i kommunen, gode muligheter for kapitaltilførsel og gode muligheter for kvalifiserte medarbeidere. Det er kun 1 av 8 som krysser av på de tre alternativene og det er tre forskjellige respondenter som krysser av på hvert av de svarene.

Tilrettelagte arealer	*****
Billig energi	*****
Næringsbygg og/eller ferdig regulert næringsareal	*****
Boliger /og/eller ferdig regulerte boligtomter	*****
Grunnskole og/eller full barnehagedekning	*****
Kulturtilbud	*****
Kultur for entrepenørskap i kommunen	*
Gode muligheter for kapitaltilførsel (privat/bank/virkemiddelapparat etc.)	*
Gode muligheter for kvalifiserte medarbeidere	*
Annet	

Tilrettelegging gjennom bruk av PBL

Denne bolken av skjemaet er noen fritekstspørsmål rundt dagens rammeverk, og hvordan kommunene best kan bidra til rammevilkår i verdensklasse.

Her er noe av det som trekkes frem fra respondentene:

- Tilstrekkelig og billige arealer for næringsvirksomhet
- Lage gode reguleringsplaner og kommuneplan som styrer planleggingen i kommunen.
- Samspill, tidlig involvering, forutsigbarhet
- Ferdigregulerte tomter tilgjengelig

Rådgivning til potensielle aktører om lokale forhold

Punkter som trekkes fram som viktig med hensyn til rådgivning er:

- Nye aktører behøver lære om, og forstå reindrifta, og viktigheten av dialog med den næringen.
- Fysiske møter og omvisninger
- Digitalisering for å bedre tjenestekvaliteten og øke effektiviteten.
- Inkludere aktørene i planprosessene

- Stor kommune med flere små bygdeorienterte samfunn, greit med utvikling, men ikke akkurat her (NIMBY)
- Opplyse på nettsider og sosiale medier om hvilke områder det kan etableres på og hva kommunen kan bidra med.

Skape godt klima for samhandling mellom rettighetshavere

Her svarer respondentene følgende:

- Gjennom dialog og samhandling samt kommuneplanarbeid.
- Folkemøter i forbindelse med planlegging.
- Faste og etablerte dialogmøter.
- Stort sett kommer partene til enighet og sjelden at kommunen må «mekle».
- Kommunen oppfordrer partene til å komme sammen.

Skape godt klima for samhandling mellom næringsaktør og lokalsamfunn

Respondentene trekker fram følgende strategier:

- Gjennom aktører innenfor næringsliv og lag og foreninger.
- Kommunen kan selv ta initiativ og delta i utviklingsprosjekter.
- Støtte innovative prosesser.
- Folkemøter og kommunikasjon.
- Konkurrerende utmarksbruk og NIMBY (Not in my back yard) kan skape konflikt.
- Kommunikasjon.

Hva mener du at kommunen mangler av veiledere, regelverk eller ressurser for å skape rammevilkår i verdensklasse?

Her svarer respondentene følgende:

- Økonomiske ressurser til å tilrettelegge for nye arealer, flere ansatte og til prosjektmidler.
- Kommunen sliter med rekruttering.
- Viktig å beholde kvalifisert arbeidskraft.
- Avdeling og team som jobber for næringslivets behov.

- Private planfaglige ressurser med kunnskap om lokale forhold for å unngå bruk av store plankonsulentfirma fra Tromsø eller Vest-Finnmark.
- Veiledere i det store og hele.
- Manglende planverk.

En har også svart at de mangler dessverre det meste.

I hvilken grad kan din kommune bidra til å oppnå de enkelte bærekraftsmålene?

Her er man bedt om å rangere mellom 0 og 10, der 0 angir at kommunen ikke har noen rolle/ansvar og 10 en helt avgjørende rolle/ansvar. Vi har bare spurt om de 17 hovedmålene.

Mål som god helse og livskvalitet, god utdanning, likestilling, rent vann, ren energi, industri og innovasjon, mindre ulikhet, bærekraftige byer og lokalsamfunn og livet i havet ligger gjennomgående høyt på skalaen.

I den andre enden av skalaen, med hensyn til enighet mellom respondentene, finner vi målet om ingen fattigdom, utrydde sult og stoppe klimaendringene.

Det er også verdt å merke seg at ingen av svarene uttrykker at man ikke har noen rolle/ansvar.

Alt i alt kan man si at alle anser at kommunene har en rolle i forhold til målene, og det kan se ut som et godt grunnlag for å arbeide videre med målene i kommunens planarbeid.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ingen fattigdom		*		*	*	*	*	*		*	*
Utrydde sult		*		*			**	*	**		*
God helse og livskvalitet								***	***	*	*
God utdanning						*	**	*	***	*	
Likestilling							*		****		***
Rent vann								*		***	****
Ren energi				*			*	**		*	***
Anstendig arbeid					*	**		**	*		**
Industri, innovasjon								****	**	*	*
Mindre ulikhet						**	*		***	*	*
Bærekraftige byer og lokalsamfunn						**			****	**	
Ansvarlig forbruk og produksjon			*		*	*		***	*	*	
Stoppe klimaendringene		*				*	*	*	**	**	
Livet i havet						*	*	*	**	*	**
Livet på land						*		*	*****		
Fred rettverdighet og velfungerende institusjoner		*				*		***	**		*
Samarbeid for å nå målene						*		***	**	*	*

Alt i alt kan man si at alle anser at kommunene har en rolle i forhold til målene, og det kan se ut som et godt grunnlag for å arbeide videre med bærekraftsmålene i kommunens planarbeid.

I hvilken grad er du kjent med det internasjonale regelverket som berører urfolks rettigheter? Angi fra 0-10 der 0 er ingen kjennskap og 10 er svært god kjennskap.

Her er det relativt stort sprik blant respondentene. Det kan se ut som om de fleste har en viss kjennskap til de fleste av folkerettsinstrumentene. Et par stykker svarer at dette er noe de ikke kjenner til. De mer spesifikke urfolksinstrumentene, urfolkserklæringen og ILO 169, virker å være relativt kjent.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter	**		*			*	*	*	*	*	
FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter	**		*	*	*	*	*		*		
Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen	*		*			**	*	*	*	*	
FNs rasediskrimineringskonvensjon	**	*				**		**	**		
FNs barnekonvensjon	*	*					**	*	***	*	
FNs urfolkserklæring	**	*						**	**		*
ILO konvensjon nr. 169	**	*			*	*		*		*	*

Vet du hvilke av disse konvensjonene som inngår i menneskerettsloven? Kryss av for de som inngår.

Her er følgende alternativer listet opp:

1. FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter.
2. FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter
3. Den europeiske menneskerettighets konvensjonen
4. FNs rasediskrimineringskonvensjon
5. FNs barnekonvensjon
6. ILO konvensjon nr. 169

Riktig svar er 1, 2, 3 og 5. Av de 8 respondentene er det kun en som har alle rett. Dette er jo et faktaspørsmål som folk ikke skal gå rundt å huske så det må mer betraktes som et spørsmål som kan skape en viss nysgjerrighet og oppmerksomhet rundt menneskerettsloven.

Dersom det er motstrid mellom norsk lov og konvensjonene som inngår i menneskerettsloven, hvilke regler går da foran?

I likhet med forrige spørsmål er dette et faktaspørsmål. 6 av 8 svarer riktig her, at konvensjonene har forrang. Dette er viktig å vite, og forklarer også hvorfor det er viktig å ha en viss minimumskunnskap om folkeretten.

Hvilke ESG-, og bransjestandarder har du hørt om?

Tre av respondentene hoppet over dette spørsmålet. De 5 som svarte markerte følgende standarder:

	Ja
UN Global Compact Commitments	**
UN Guiding Principles on Business and Human Rights	**
The OECD guidelines	****
The EU taxonomy for sustainable activities	*
Towards Sustainable Mining (TSM)	*
Forest Stewardship Council (FSC)	
Maritime Stewardship Council (MSC)	
Aquaculture Stewardship Council (ASC)	*
International Finance Cooperation, (IFC), Guidelines	**

Det viser at OECDs retningslinjer er de som er best kjent blant respondentene. Det viktige her er at det er en viss oppmerksomhet rundt at også selskapene må rette seg etter globale retningslinjer og standarder.

Etter å ha svart på denne undersøkelsen: Har du noen innspill/tanker om hva fokuset på FNs bærekraftsmål, folkerett og urfolksrett, og ESG-krav til selskapene vil bety for din kommune som tilrettelegger for fremtidens næringsliv? Beskriv gjerne dette.

Dette er et fritekstsspørsmål og respondentene har trukket frem følgende punkter:

- Markedet vil trolig avgjøre hvilken betydning dette kan få.
- Internasjonale lover, avtaler og regler betyr at urfolksretten styrkes.
- Først og fremst samisk kultur og retten til å opprettholde tradisjonsnæringer, spesielt reindrift.
- Reindriften er under konstant arealpress, med mange mindre arealer som omreguleres. Summen blir stor i lengden.
- Noen større tiltak, som krever reguleringsplan, er også relevant.
- Bærekraftsmålene bør inngå mer i kommunale strategier.
- Kravene til klima/natur blir strengere. Vi må gjenbruke mer og ta hensyn til naturmangfoldet.

3 Workshop

3.1 Workshop I

Kommunene i Øst-Finnmark ble invitert til Workshop om temaet. Nesseby ble valgt som lokasjon fordi det er sentralt i Øst-Finnmark og mulig for alle å delta samme dag. Tre av kommunene fikk dessverre knapp påmeldingsfrist grunnet mangler i prosjektleders e-postliste. Det var 13 påmeldte og vi endte opp med 7 deltakere. To av de som ikke kunne komme fikk vi gode forberedende samtaler med, slik at deres perspektiver også kom med som bakgrunnskunnskap til workshopen.

Det vi erfarte i innkallingsfasen var at kommunenes medarbeidere synes dette er et svært interessant tema å jobbe med, og også at det er en egenverdi at man kan jobbe sammen med kolleger i andre kommuner, men de har knappe ressurser til å delta. Det er et høyt press på frister som skal nås. En hastesak kan hindre deltakelse. Ved sykdom har man ikke stedfortreder. Dette nevner vi spesielt selv om det ikke i utgangspunktet er en problemstilling som berører forprosjektet direkte, men fordi det er en svært viktig overordnet problemstilling fordi det påvirker kapasiteten og kompetanseutviklingen i planleggings- og utviklingsarbeidet på sikt. Dette ble også nevnt i spørreundersøkelsen og i workshop.

Agendaen for dagen var satt opp slik:

Program

10.00: Velkommen og introduksjon av deltakere

10.15 – 10.30: Om Forprosjektet

10.30 – 11.30: FNs bærekraftsmål

11.30 – 12.00: Lunsj

12.00 – 13.45: Folkerettens krav og standarder for næringslivet

---

13.45 – 14.00: Avslutning

I hver hovedbolk var det lagt opp til en innledning om temaet, gruppearbeid og drøfting i plenum.

I innledningen til den første bolken om FNs bærekraftsmål ble prosessen for bærekraftsmålene gjennomgått, for på den måten å få en dypere forståelse av

hensikten bak. Vi så også på hvordan Stockholm Resilience Senter anbefaler en vektning av målene. Nesseby kommune som har kommet langt i å implementere FNs bærekraftsmål i kommuneplan tok deretter utfordringen om å si litt om prosessen bak sitt planverk.

Deretter spurte vi deltakerne:

- I hvilken grad bruker vi som kommune FNs bærekraftsmål i planlegging i dag?
- Hvordan kan vi som kommune bli enda flinkere til å implementere bærekraftsmålene i planlegging?

På spørsmålet I hvilken grad bruker vi som kommune FNs bærekraftsmål i planlegging i dag, så drøftet gruppene hvordan dette arbeidet krever kontinuerlige prosesser. Det er påkrevd å tilrettelegge for bærekraftig utvikling i Plan- og bygningsloven i dag, og verktøyene man har en kommuneplan og samfunnsplan. Dette rammeverket er allment akseptert og enkelt å forholde seg til. Det finnes også planverktøy som har dette bygget inn i programvaren.

Det er en utfordring å bruke planverket kontinuerlig. Vi er veldig resultatorienterte i våre samfunn, men bærekraft i kommune- og samfunnsplanleggingen er noe som skal gjennomsyre hele kommunens planarbeid. Dermed må man ha gode og kontinuerlige prosesser, samt at man må bli utfordret på rapportering, gjerne politisk. Man er usikre på hvorvidt dette med bærekraft er forankret politisk og i resten av kommuneorganisasjon. Det kan være vide satsingsområder, som krever fortolkning. En ting er å legge frem en plan hvor bærekraft er inkorporert i planen, men en annen ting er å konkretisere bærekraft i operativ drift. Vann og avløp ble tatt opp som konkrete eksempler. Tilrettelegging før inntreden av lovmessige krav, er det som er ønskelig, slik at man i forkant.

Hvis kommunene skal bli enda flinkere til å implementere bærekraftsmålene i planlegging, så betyr det å bruke planverket aktivt, bevisstgjøring av seg selv, administrasjon og politisk ledelse, samt regionråd. De som ikke har et oppdatert planverk hvor bærekraftsmålene er synlig, påpeker at de ønsker å gå i gang med arbeidet. Man ønsker gjerne en sjekkliste, og Harstad kommune nevnes som en mulig best practice gjennom arbeidet som de har gjort. Samtidig er deltakerne i workshopen enig i at ressursituasjonen er krevende, fordi fravær av nøkkelpersonell kan gjøre arbeidet svært sårbart. Da er det viktig med gode rutiner og prosesser,

samt dokumentasjon. Å jobbe med FNs bærekraftsmål gjør at man føler seg som en del av verden, og derfor er det viktig å implementere dette også i skolen og lokalsamfunnet, slik at unge og resten av samfunnet krever at kommunen skal forholde seg til og aktivt jobbe med målene.

Etter en enkel lunsj gikk vi over til bolk to. Her gikk vi gjennom grunnleggende folkerett som er viktig for utvikling i Øst-Finnmark og internasjonale standarder for og krav til næringslivet, og hvordan de konvergerer mot folkeretten. Vi så også på hvordan selskaper får internasjonale anmerkninger, som er offentlig tilgjengelige, dersom det er kjente utfordringer knyttet til miljø eller menneskerettigheter knyttet til deres virksomheter.

Deretter spurte vi

- Hva er våre erfaringer med folkeretten og de kravene den stiller til oss som planleggere og utviklere?
- Hvilke utfordringer har vi og hvilke verktøy behøver kommunen for å bidra til å oppfylle Norges folkerettslige forpliktelser?
- Hvordan kan vår kommune bistå næringsaktører, sånn at de kommer riktig ut i forhold til rettighetshavere og interessenter i de respektive kommunene?

Denne bolken brukte vi mest tid på. Her er hovedsignalet at man må ha mer kunnskap og trygghet omkring prosess. Kjørereglene er enda uklare: Hva betyr for eksempel konsultasjonslov og konsultasjonsplikt for oss? Det er usikkerhet og uenighet om når man skal inngå konsultasjon versus når det er påkrevd avtale med rettighetshavere. Konsultasjonsveilederen er ikke en praktisk anvendbar veileder. Fosendommen er enda fersk og myndighetene har ikke kommet med noen klarering ift hva den egentlig innebærer. I drøftingen kommer det også frem at mange

utbyggere ikke egentlig virker som de vet hvor de er. De har ikke lokalkunnskap i dybden, men ser stedet for dets potensial med naturressurser. Enkelte kan faktisk bli overrasket og fornærmet av lokal motstand. Det er behov for en veileder i kultur, for å forklare potensielle investorer i næringsutviklingsprosjekt at de er i et samfunn hvor de kulturelle kodene kan være annerledes enn andre steder i landet, særlig når det gjelder samiske rettighetshavere og interessenter.

Kommunene kunne hatt god bruk for arealbrukskart/temakart med verdifastsetting av områder, både kulturell- og bruksverdi. Slik at man på den måten kan skygge unna områder som har spesielt stor verdi, særlig sett i forhold til reindrift. Samtidig anerkjenner man at det vil medføre en utfordring, fordi ulike arealer har ulik verdi til ulike tider. Sett i et generasjonsperspektiv og pågående klimaendringer allerede medfører at andre arealer enn tidligere kan måtte tas i bruk.

Workshopen var også inne på at når de store globale selskapene har krav til leverandørkjeden, så kan det stille krav til lokale leverandører og kommunene. Fremfor å trumfe gjennom store utviklingsprosjekter bør kommunene heller bistå på en slik måte at man er på den sikre siden. Gode avtaler, involvering og dialog tidlig i prosessen er forebyggende: En enighet i avtaleform vil alltid være forebyggende for konflikt og tap av rettigheter og interesser.

Deltakerne uttrykte også her et klart behov for en sjekkliste. Delt opp i hva man *må* gjøre, hva man *kan* gjøre og hva som er *lurt* å gjøre.

Bilder: Fra Workshop I. Foto: Trond Haukanes, Øst-Finnmark rådet

3.2 Mer om Nesseby kommunes prosess

Nesseby kommune satte i gang samfunnsplanlegging med hjemmel og pålegg i Lov om Plan og Byggesaksbehandling, PBL. Lovens formål er *Bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner*. FNs bærekraftsmål ble lagt til grunn for planprosessen. Samfunnsdelen ble til gjennom flere politiske verksteder og et høyt antall samlinger og fagmøter for kommunens ledere. Det ble avholdt 2 folkemøter. Ett med fokus på næring og ett med fokus på barn og eldre.

I prosessen gikk man gjennom alle de 15 målene og utfordrings bildet for kommunen under hvert, og stilte spørsmålet: Hva er relevant for vår kommune? Man fant ulike strategier og tiltak for å bidra. Man identifiserte også interessekonflikt.

Samfunnsdelen ble deretter utarbeidet med 5 satsingsområder. Visjon om å skape samfunn som vi levner i like god stand til kommende generasjoner.

Bilde: Forsiden av kommuneplanens samfunnsdel, Nesseby kommune

3.3 Workshop II

I den andre Workshopen ble kommunene i Øst-Finnmark invitert til temaet konsultasjoner. Det var til sammen 18 deltakere tilstede og 2 deltok via Teams. Deltakerne var fra kommunene og fylkeskommunen, samt styringsgruppen og foredragsholdere fra Sametinget og Statsforvalteren.

Programmet var satt opp med en case-presentasjon først, deretter faglige innlegg fra Sametinget og Statsforvalteren, og til slutt en Workshop med gruppearbeid.

3.4 Casepresentasjon fra Tana kommune

I Tana kommune har Elkem søkt om utvidelse i Austertana, hvor kommunen har gjennomført konsultasjoner i prosessen. Disse er gjennomført med berørte parter. Øvrig prosess pågår ennå.

Bilder: SWECO-rapport Oppdragsnummer 18439001 Detaljregulering for kvartsittbrudd ved Geresgohppi, Giemaš og Vággečearru, Tana kommune. Bilde av kart hentet fra presentasjon Tana kommune.

I følge Elkems egne hjemmesider er Elkem Tana en av de største dagbruddsgruvene for utvinning av kvartsitt i verden⁴. Anlegget har vært i Elkem siden 1983 og en årlig produksjon på ca. 850.000 tonn. Kvarts fra Tana brukes av Elkem og andre industrikunder til å lage silisium-, aluminium- og ferrosilisiumlegeringer og jernoksidpellets. Selve bruddet sysselsatte pr. mars 2019 om lag 40 - 45 personer gjennom Elkem Tana og entreprenørfirmaet Leonard Nilsen & Sønner AS (LNS). Ca. 50 % av disse bor i Austertana og ca. 80 % bor og skatter til Tana kommune.⁵

Dagbruddsgruven ligger i reinbeitedistrikt 7 Rákkonjárga som strekker seg fra Berlevåg i nord til Tana og finskegrensen i sør. Rákkonjárga har åtte siidaandeler og det er 29 personer i distriktet. Øvre reintall er på 4000. Området som er omsøkt utvidet er luftingsområder, samt trekk- og flyttlei, hvor reinen trekker om sommeren for å unngå insekter, sommerbeite, og oppsamlingsområde før merking og slakting på høsten.⁶ I tillegg har distriktet de siste årene avgitt arealer til blant annet

⁴ <https://www.elkem.com/about-elkem/our-plants-and-locations/worldwide-presence/elkem-tana/>

⁵ <https://www.tana.kommune.no/plan-for-utvidelse-av-kvartsittbruddet-i-austertana-er-sendt-paa-hoering.6232874-111675.html>

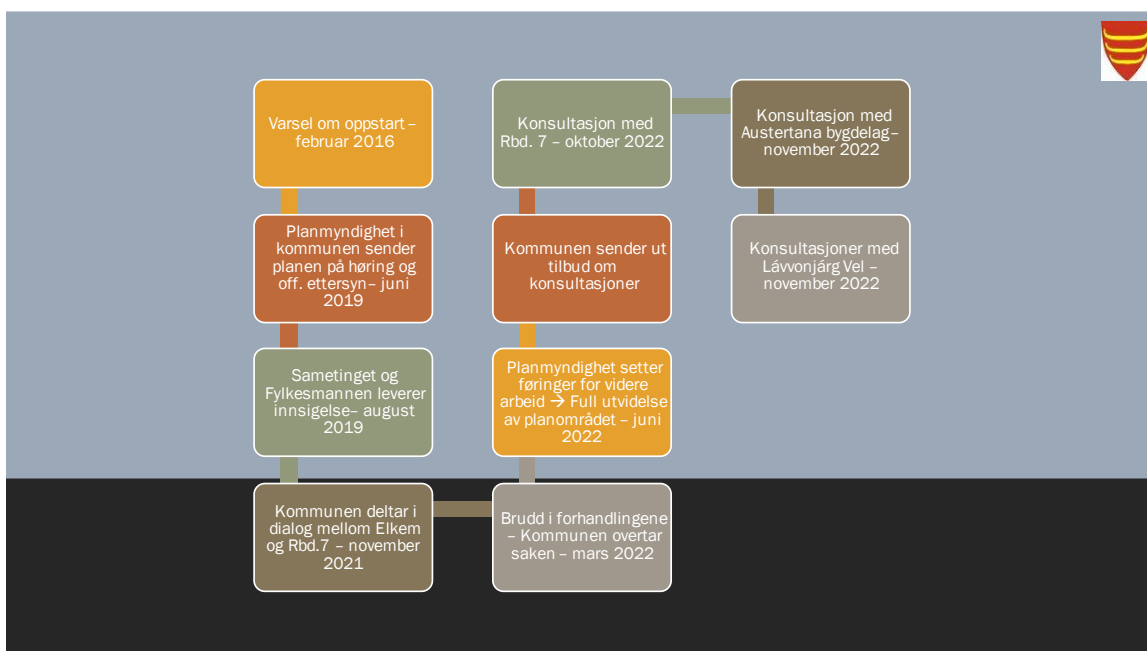
⁶ https://www.nrk.no/sapmi/presses-av-det-gronne-skiftet_-_na-er-det-vi-som-skal-ofres-1.15854612

vindkraftutbygging. Oversikt over dette finnes i konsekvensutredningen.⁷ Der siteres også Statsforvalteren (tidl. Fylkesmannen i Finnmark) slik (s. 57):

Distriktet har en svært veldrevet reindrift med høy produksjon, som skyldes en god planmessig drift gjennom flere år, godt utbygget infrastruktur og innovative reindriftsutøvere.

Statsforvalteren fremmet innsigelse til tiltaket «fordi de i for stor grad er i strid med reindriftsinteressene i området». Sametinget fremmet innsigelse «på bakgrunn av [...] hensyn til naturgrunnlaget for samisk kultur». Innsigelsene ble fremmet sensommer og høst i 2019.

Tana kommune ved kommuneplanleggerne Leif Henrik Halvari og Ane Røren Pedersen presenterte. Først gikk de gjennom bakgrunn og deretter tidslinje.

Bilde: Fra Tana kommunes presentasjon i Workshop II

Da saken startet var ikke konsultasjonslovgivningen gjeldende. Den kom i juni 2021. Etter at forhandlinger mellom Elkem og reinbeitedistriktet ikke førte frem, ba reindriften kommunen om konsultasjoner. Kommunen identifiserte deretter de øvrige samiske interessene i området. Kommunen gjennomførte konsultasjoner høsten 2022. Det ble ført protokoll fra konsultasjonene hvor det er anført:

⁷ SWECO-rapport Oppdragsnummer 18439001 Detaljregulering for kvartsittbrudd ved Geresgohppi, Giemaš og Vággečearru, Tana kommune

- Kommunedirektørens synspunkter
- Øvrig parts synspunkter
- Enighet om
- Uenighet om
- Konklusjon

Det ble gjennomført konsultasjonsmøter både på rådhuset i Tanabru og i Austertana.

Erfaringer de har gjort seg i prosessen er at det er viktig å gjøre et grundig arbeid for å identifisere hvem som er de samiske interessene – hvem som har konsultasjonsrett - og deretter invitere partene inn til konsultasjoner. Deretter må man identifisere hvem som kan representere saksparten. Altså at de som stiller til konsultasjon har de fullmaktene som de trenger for å komme til en enighet/uenighet med den andre konsultasjonsparten, i dette tilfellet Tana kommune. Siden denne saken startet før konsultasjonslovgivningen var gjeldende meldte seg et spørsmål om hva som er forskjellen på medvirkning og konsultasjoner. Kommunen opplever at konsultasjonsinstituttet blir en formalisering av det som tidligere var “medvirkning”. Samtidig er erfaringen at flere samiske interesser enn tidligere får mer involvering og større innflytelse i en strukturert konsultasjon, som bygdelag og andre. Det kan føre til bedre løsninger, basert på et bedre kunnskapsgrunnlag.

Saken er nå fremmet for formannskapet, og kommunedirektøren vil anbefale formannskapet å endre sitt vedtak basert på resultatet av konsultasjonene. Det vil sannsynligvis bli en ny høring etter dette.

3.5 Konsultasjoner – Sametingets innlegg

Sametinget ved seksjonsleder Carl Eirik Moksness gikk først gjennom hva konsultasjoner er og ikke er, og slo innledningsvis fast at konsultasjoner er et prosessuelt verktøy som ikke kommer i stedet for materielle rettigheter.

Konsultasjoner griper heller ikke inn i grensedragningen mellom offentligrettslige reguleringer og private eier- og bruksrettigheter, men gjelder som hovedregel ved utøvelse av offentlig myndighet og i mindre grad i andre roller som for eksempel grunneier. Deretter fikk deltakerne i workshopen innblikk i hvorfor man har konsultasjoner, betraktninger rundt konsultasjoner vs. selvstyreordninger, hvilket

rettsgrunnlag konsultasjonsordningen hviler på og hvilke regler, fordeler og ulemper det er ved ordningen.

Formålet til konsultasjonsreglene er en praktisk gjennomføring av ILO-konvensjonens artikkel 6 om å prøve å oppnå enighet i saker som «vil kunne påvirke samiske interesser direkte». Gjennom ordningen skal man utvikle et partnerskapsperspektiv og utvikle felles forståelse for behovene i samiske samfunn. Reglene gjelder i alle typer generelle og enkeltsaker som kan påvirke samene direkte, det vil si ikke i saker av generell karakter som vil påvirke hele samfunnet. Plikten gjelder også i saker der ulike interesser står sterkt mot hverandre, også samiske interesser, og hvor det er store økonomiske interesser involvert. Tidlig informasjon, samt relevant og fullstendig informasjon på alle stadier av saken, er en forutsetning for en god og effektiv konsultasjonsprosess, og den eller de som har rett til å bli konsultert skal så snart som mulig gi tilbakemelding på om det er ønskelig at det gjennomføres videre konsultasjoner, og evt. på øvrige problemstillinger saken reiser. I Sametingets konsultasjoner praktiseres meroffentlighet og partenes endelige standpunkter offentliggjøres. Prosessene må legges opp slik at de er mulig å gjennomføre i praksis for partene.

Konsultasjonene skal foregå i god tro og med målsetting om å oppnå enighet om foreslåtte tiltak. Den eller de som representerer samiske interesser skal ha en mulighet til å ha reell innflytelse på prosessen og resultatet. Det vil si at konsultasjoner er noe mer enn en høring. Det er et krav at man prøver å oppnå enighet. Dersom det er behov for det, skal det kunne avholdes flere konsultasjonsmøter. Saker skal ikke avsluttes dersom partene antar at det er mulig å oppnå enighet. Om det ikke lykkes å komme fram til enighet, må det gis en tydelig begrunnelse for partenes ulike vurderinger og standpunkter i protokollen. Det skal føres protokoll fra alle konsultasjonsmøtene som skal angi hva saken gjelder, partenes vurderinger og standpunkter, og konklusjonen i saken. Hvis man i ettertid kommer på aspekter i saken som burde vært belyst, ting som man mente å si eller burde ha sagt, eller får nye gode idéer, så skal det følges opp senere. For å få etablert velfungerende konsultasjoner er det en stor fordel at man har god kunnskap og felles forståelse om situasjonen og utviklingstrekkene i samiske samfunn. Kunnskapen om samiske samfunn er i mange sammenhenger både dårlig og vanskelig tilgjengelig.

Sametinget søker å opptre fleksibelt og løsningsorientert, være åpne for nye løsninger, respondere raskt. Sametinget kvitterer likevel ikke løsninger på nye problemstillinger «over bordet», da ny informasjon/problemstillinger må vurderes på en skikkelig måte. Man må sørge for å være godt forberedt. Hvis man ser på den konkrete gjennomføringen, er Sametingets prosess i fire trinn:

1. Etablere enighet om prosess
2. Overordnede problemstillinger
3. Enkeltproblemstillinger (og konklusjoner på siste konsultasjonsmøte)
4. Politisk ratifikasjon i sametingets plenum

Siste trinn vil være annerledes for kommunene grunnet formannskapsmodellen.

Konsultasjoner gjennomføres som en helhetlig prosess, hvor man ikke «kvitterer ut» enkeltproblemstillinger underveis, men gjør en samlet vurdering av resultatet.

Avslutningsvis gjorde Moksnes betraktninger rundt dette med perspektiv i konsultasjoner, og understreket at konsultasjonsprosesser hvor den offentlige part har et partnerskapsperspektiv gir bedre prosesser, enn når et styringsperspektiv er gjeldende. Prosessen kan gå over kort og lang tid, og prosessen kan være tidsbesparende. Konsultasjoner ansvarliggjør – også Sametinget.

3.6 Konsultasjoner – Statsforvalterens innlegg

Statsforvalteren ved planlegger Gaute Sletteland holdt innlegg med fokus på konsultasjoner i saker etter plan- og bygningsloven, først og fremst plansaker eller dispensasjon. I likhet med Sametinget innledet også Statsforvalteren med selve lovbestemmelsen og trakk frem forskjellen mellom konsultasjonspliktige saker og saker av generell karakter som ikke er konsultasjonspliktig. Konsultasjonene skal gjennomføres i godt tro med formål å bli enig, med full informasjon i alle stadier i behandlingen av saken. De skal begynne så tidlig at partene har reell mulighet til å oppnå enighet om beslutningen, og skal ikke avsluttes så lenge partene antar at det er mulig å oppnå enighet om saken.

Konsultasjon er mer enn retten til å bli hørt, og forutsetter dialog. Formålet med konsultasjonene er å sikre at berørte samiske interesser kommer tidlig inn prosessene, og at de har en mulighet til å påvirke beslutningene. Begge parter skal

gå inn i prosessene med mål om å komme til enighet, men det er fortsatt myndighetene som skal ta den endelige avgjørelsen.

Regelverket har en intensjon om at man må gjøre seg kjent med og være bevisst på hvilke samiske interesser man har innenfor kommune- eller fylkesgrense, og man må tilegne seg kunnskap om hvordan avgjørelser man tar påvirker disse i dialog med de berørte samiske interessene. Konsultasjonsprosessen har rom for fleksibilitet i form og innhold. Samtidig kan denne fleksibiliteten skape usikkerhet. Statsforvalteren skal kunne gi generell veiledning, men dette er et umodent regelverk og såpass nytt at man i liten grad kan støtte seg på tidligere praksis fra klagebehandling, rettsavgjørelser eller ombudsuttalelser mv. Det finnes en veileder om konsultasjon, den anbefales å lese.

Statsforvalteren gjennomgikk deretter problemstillinger gjengitt i kursiv nedenfor som man har tatt opp med departementet for avklaring.

Når skal det avklares om man må tilby konsultasjon og når må konsultasjon gjennomføres ved planarbeid? Konsultasjoner skal tilbys så tidlig som mulig, normalt samtidig med varsel om oppstart. I noen tilfeller med sentral betydning for samisk kultur er det naturlig at det tilbys før. Ved private planinitiativ bør dette skje i forbindelse med oppstartmøte i kommunen. Dette vil tidlig avklare om det er hensiktsmessig å gå videre med planen. Deretter skal det gis gjentatte tilbud om konsultasjon gjennom hele prosessen etter behov.

Hvilke dispensasjonssaker fordrer tilbud om konsultasjon? Når det gjelder dispensasjonssaker, så er det ikke konkrete overordnede utvelgelseskriterier for i hvilke dispensasjonssaker man må tilby konsultasjon. Så lenge et tiltak er aktuelt innenfor et reinbeitedistrikt, eller påvirker et reinbeitedistrikt, foreligger det en konsultasjonsplikt. Departementet antar likevel at mange av dispensasjonssakene gjelder mindre tiltak som ikke berører samiske interesser direkte. Problemstillingene kan unngås ved gode planer som reduserer dispensasjonsbehovet.

Hvordan forholde seg til ulike tidsfrister for prosesser etter plan- og bygningsloven (dispensasjon) og for konsultasjon etter sameloven? Saksbehandlingsfristen for dispensasjoner etter plan- og bygningsloven er 12 uker, mens det ikke er fastsatt absolutte frister for gjennomføring av konsultasjon. I utgangspunktet fremstår 12 uker som lang tid, men i realiteten går disse ukene fort da man skal hente inn uttalelser,

gjennomføre høring, og kanskje også forberede politisk behandling av dispensasjonssaken. Så hvordan skal man klare å innfri begge lovverk samtidig? Hvis det ikke er mulig å få gjennomført konsultasjon og samtidig overholde fristene i plan- og bygningsloven må man vurdere om man har grunnlag for å bruke bestemmelsen om «særlig komplisert» saksgang.

Hva slags betydning har det for konsultasjonsplikten at sektormyndigheter ikke uttaler seg negativt? Om sektormyndigheter ikke uttaler seg negativt, har det ingen betydning for innslagspunktet for å tilby konsultasjon. Kommunene har en selvstendig plikt til å konsultere de samiske interessene, uavhengig av om sektormyndighetene for samiske interesser kommer med en formell innsigelse til planforslaget eller uttaler seg negativt til planforslaget. De ulike sektormyndighetene for samiske interesser kan ha ulike syn på et planforslag, og det er kommunene som vedtar de ulike plantypene.

Konsultasjonsplikt ved private planforslag? Konsultasjonsplikten i sameloven gjelder ikke for private tiltakshavere. Det er imidlertid forslagsstiller som er ansvarlig for at kravet i plan- og bygningsloven § 4–2 om at alle planer skal inneholde en beskrivelse av planens formål, hovedinnhold og følger, samt forholdet til andre planer som gjelder for området, er oppfylt. Departementet tilrår at private forslagsstillere identifiserer og tar kontakt med samiske interesser før planforslaget sendes til kommunen, som en del av saksforberedelsen. Det kan avtales at forslagsstiller gjennomfører konsultasjon, men det endelige ansvaret for at kravene til konsultasjon er innfridd vil like fullt ligge hos kommunen. Statsforvalteren mener at det kan være hensiktsmessig at minst en representant for kommunen er til stede i konsultasjonsmøtet, slik at den lokalpolitiske forankringen er tilstede.

Hva er virkning av igangsatt planarbeid før reglene om konsultasjon trådte i kraft? Når det gjelder igangsatte planprosesser har ikke Sameloven overgangsbestemmelser. Konsultasjoner kan gjennomføres på det stadiet planprosessen er i, men slik at det blir en reell mulighet for å påvirke utfallet av arealplanen. Muligheten for å påvirke vil variere avhengig av hvor langt planprosessen er kommet og hva slags arealplaner det er, og det forutsettes at de lovpålagte kravene i plan- og bygningsloven er oppfylt. Det er altså ikke et krav om at saksbehandlingen skal begynne helt forfra. Det er for øvrig ikke tilbakevirkende kraft når det gjelder ugyldighet.

Hva slags kostnader dekkes i forbindelse med gjennomføring av konsultasjon?

Muligheten for at partene skal kunne forstå hverandre er grunnleggende for å oppnå formålet om å konsultere i god tro og med formål om å oppnå enighet. Dersom konsultasjonene må foregå på samisk, sørger forvaltningsorganet for oversettelse av dokumenter og tolking i møter. For øvrige utgifter er det ikke en rettslig plikt om at kommunene skal dekke disse, men det er viktig at kommunene bidrar til god gjennomføring av konsultasjoner og i god tro. Derfor må det vurderes i det enkelte konkrete tilfellet. Man kan for eksempel gjennomføre konsultasjonene vekselvis hos den samiske parten og hos den offentlige myndigheten.

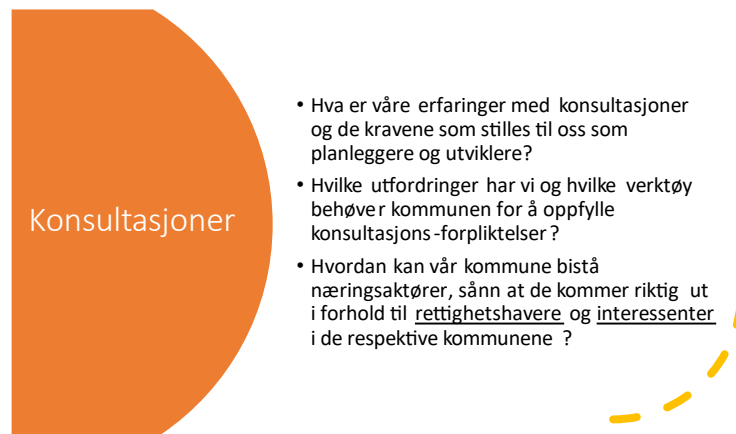
Kan kommunen samtykke til oppstartmelding av vindkraftkonsesjon uten at kommunen har gjennomført konsultasjon med berørte samiske interesser? I

utgangspunktet må man stille seg spørsmålet hva det er kommunen samtykker til. Kommunen samtykker til at NVE kan sende melding på høring og fastsette et KU-program. Dette er altså ikke et kommunalt samtykke til at det skal gis konsesjon. Prosessen er endret: Før var det ikke krav om samtykke fra kommunen for å begynne å behandle meldingen. Nå er det krav om samtykke fra kommunen for å ta melding til behandling. Det er ingen formkrav til det kommunale samtykket. Uten samtykke ingen oppstart av konsesjonsbehandling (kommunal vetorett). NVE kan i teorien gi konsesjon dersom kommunen på et senere tidspunkt i prosessen sier at de ikke ønsker vindkraft, men i praksis vil det ikke skje.

Avslutningsvis oppsummerte Statsforvalteren med at dette er et nytt regelverk, og som alltid med nye regelverk blir stien til mens man går. Mye er nå uklart, men det vil sementere seg en praksis etter hvert. De ønsker kommunens tilbakemeldinger om erfaringer, eksempler til etterfølgelse, hva slags problemstillinger man møter på. De har lav terskel for å videreformidle problemstillinger til departementet, slik at siste anmodning om tolkningsuttalelse om dette temaet er neppe sendt.

3.7 Workshop

Etter innleggene brukte vi den siste tiden på workshop. Deltakerne ble delt inn i fire grupper som drøftet spørsmålene i bildet nedenfor. Det kunne med fordel vært satt av mer tid til denne delen, ettersom forsamlingen godt kunne drøftet og reflektert mer i plenum.

Refleksjonene til workshopen dreide seg over hvor viktig det er at planmyndighet følger opp prosessen og at man følger plan- og bygningsloven. I et oppstartsmøte må kommunens rolle avklares. Forventninger til kommunen i konsultasjonen må også avklares. Det var en usikkerhet hvordan man skulle forholde seg til dette, da det er «nytt» område, men man har prøvd seg frem: «Veien blir litt til mens man konsulterer». Det er ulik erfaring i gruppen om hvorvidt og i hvor stor grad man har vært gjennom prosessen med å tilby og gjennomføre konsultasjoner.

Workshopen reflekterte også og drøftet rundt behovet for gode rutinebeskrivelser for oppstartsmøter og at det er viktig for at man skal kunne få en god prosess.

Kommunen er ansvarlig for at konsultasjonsforpliktelsene blir gjennomført. Det er viktig å sette tidsrammer. Samtidig kom det opp spørsmål om hva som skal regnes som tilstrekkelig tid. Det er også svært viktig å få avklart hvem som har representasjonsrett i konsultasjonsprosessen, og dermed reell myndighet til å forplikte seg i prosessen, gjennomføre og underskrive protokoll.

Et annet aspekt som kom frem i Workshopen er at det er usikkert om forholdet mellom konsultasjon og planprosess. Hvor mye vil en enighet i konsultasjonsprosess være premissgivende for en planprosess? Kan det være parallelle prosesser eller vil den ene binde den andre? Her må man sørge for at verken planprosessen eller

konsultasjonsprosessen ikke blir mangelfull. Konsultasjonsprosessen skal ivaretas av planprosessen.

Det ble også drøftet om hvorvidt de kommunene som har ganske oversiktlig bilde av de samiske interessene i plan- og byggesaker kan ha faste konsultasjoner med de eksempelvis en til to ganger årlig, for å holde hverandre gjensidig oppdatert og ha forutsigbarhet i prosessene. Dette kan man ha, men konsultasjonsplikten i konkrete saker vil ikke frafalle av den grunn. Enkelte nevnte at man har erfaring med manglende tilbakemelding fra samiske interesser, særlig innen reindrift. Her ble det drøftet at man må ha god kjennskap til og tilpasse seg reindriftnas næringsvirksomhet utover året. Tidsperspektiv er et tilbakevendende tema, da kommuner har korte frister på seg og det krever mye saksbehandlingstid. Dette er det ikke fasitsvar på, men det er viktig å ha løpende dialog med både interessenter og rettighetshavere. Det er også et poeng at kommunene må gjøre private aktører som ønsker å gjøre noe, tidlig klar over konsultasjonsordningen, slik at de også kan ha en god prosess med både interessenter og rettighetshavere. Kommunen bør ha en skriftlig rutine som beskriver konsultasjonsprosedyren/-rutinen i sin kommune fra a til å, samt utarbeide en liste over samiske interesser og innenfor hvilke områder de har konsultasjonsrett.

4 Litteratursøk - Mulige verktøy for kommunene

Denne delen er delt inn i de fire hoveddelene det kan være mest relevant å vurdere særlige verktøy for å bistå kommunene i sin rolle som planleggere/tilretteleggere;

1. FNs bærekraftsmål
2. Folkerettens krav til aktørene
3. Konsultasjoner
4. Standarder for næringslivet

4.1 FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er resultatet av en lang prosess for å lage en global arbeidsplan frem mot 2030. Planen fokuserer på å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene. Planen består av 17 mål, og 169 delmål og er utviklet på bakgrunn av lange runder med innspill fra hele verden og en spørreundersøkelse med svar fra 10 millioner mennesker.

Alle, både offentlige og private aktører, oppfordres til å bidra til å nå målene, og det er fritt opp til hver enkelt å inkludere målene i sitt arbeid. Det er etablert både hovedmål og delmål for de fleste samfunnsområder, og det kan være nyttig å gå igjennom eget planverk for å se på hvilke områder man allerede idag bidrar til, og hvor man ønsker å styrke innsatsen for å ytterligere bidra til å nå bærekraftsmålene.

En rekke av kommunene i Øst-Finnmark har innarbeidet bærekraftsmålene i sine kommuneplaner. Dette er også et krav fra nasjonale myndigheter. Sør-Varanger og Vadsø har det som del av sin planstrategi å inkludere bærekraftsmålene, mens Berlevåg, Båtsfjord, Vardø og Nesseby har innarbeidet dette i sin samfunnsdel.

Nesseby er vel den kommunen som er mest konkret i å beskrive hvordan deres plan støtter opp om de ulike mål og delmål. De har i sin plan beskrevet hvordan kommunen støtter opp om alle FNs 17 bærekraftsmål.

4.1.1 Hvilke mål/delmål ønsker man å innarbeide?

Med sine 17 mål og 169 delmål er det alle muligheter for å finne mål som passer godt med ambisjonene lokalt. Det kan være svært motiverende å kjenne på at man er del

av en større sammenheng og innse at også det man holder på med i sin lille kommune er med på å nå globale mål.

Det er en god strategi å ta utgangspunkt i egne mål- og strategiplaner og se hvordan de passer inn i forhold til bærekraftsmålene. Det kan kanskje være enklere enn å starte med bærekraftsmålene. Når man kommer til delmålene, er det ofte overraskende konkret og relativt enkelt å finne delmål som passer inn i forhold til egne mål.

Noen overordnede mål kan virke irrelevante for oss i Norge, men ved å se på de enkelte delmålene, kan man få inspirasjon og finne relevans. Under hovedmål 1, *Ingen fattigdom*, og delmål 1.2 sier FN at man *Innen 2030 minst halvere andelen menn, kvinner og barn i alle aldre som lever i fattigdom, i henhold til nasjonale definisjoner*. Dette er relevant for alle kommuner å ha i sine kommuneplaner.

Under hovedmål nr. 2, *Utrydde sult*, finner man under delmål 2.3 følgende formulering: *Innen 2030 doble produktiviteten og inntektene til småskala matprodusenter, særlig kvinner, urfolk, familiebruk, husdyrnomader og fiskere, blant annet gjennom sikker og lik tilgang til jord, andre produksjonsressurser og innsatsmidler, kunnskap, finansielle tjenester, markeder og muligheter for verdiøkning og for sysselsetting utenfor landbruket*.

Under hovedmål nr. 3, *God helse og livskvalitet* har man delmål 3.5 som sier at man skal *Styrke forebygging og behandling av rusmiddelmisbruk, blant annet misbruk av narkotiske stoffer og skadelig bruk av alkohol*.

Slik kan man fortsette.

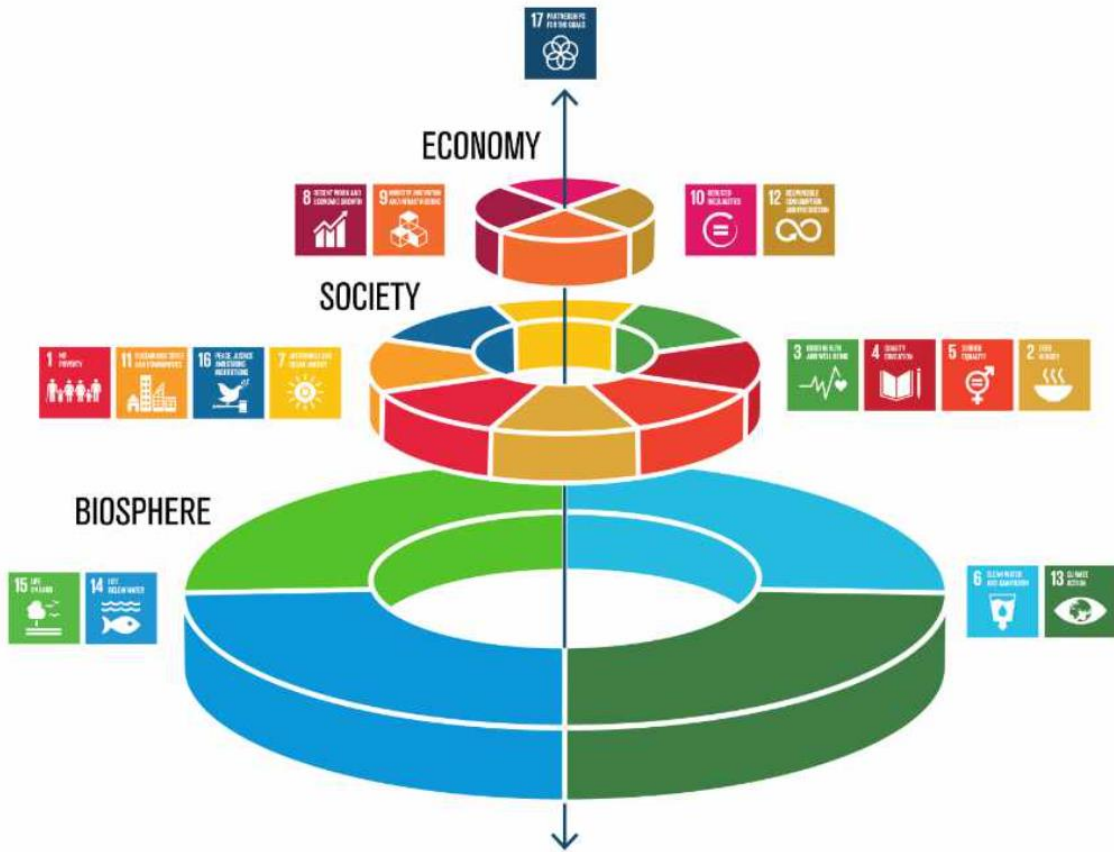
Alle kommuner vil kunne finne delmål og mål som passer godt inn i deres kommunale planverk. Det vil være nyttig å utvikle gode veiledere som bistår kommunene i hvordan man både kan bruke bærekraftsmålene og også hvordan man kan delta i rapporteringen på målene.

4.1.2 Prioritering av bærekraftsmålene

Noen argumenterer for at enkelte av bærekraftsmålene må tillegges større tyngde enn andre, fordi de er grunnlaget for alt liv. Stockholm resilience Center har laget en illustrasjon som beskriver hvordan økonomier og samfunn bør sees på som innebygde deler av biosfæren. De sier at denne visjonen er et trekk bort fra den

nåværende sektorielle tilnærmingen der sosial, økonomisk og økologisk utvikling blir sett på som separate deler.⁸

Bilde: Wedding Cake. Azote for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University CC BY-ND 3.0. Se lenke i fotnote 8.

4.2 Folkerettens krav til aktørene

Folkeretten setter opp en rekke krav til aktører som skal drive virksomhet i Norge. Generelt sett støtter norsk lovgivning disse kravene, så man behøver oftest ikke aktivt forholde seg til slike folkerettslige krav i hverdagen. Samtidig er det slik at i et stadig mer globalt samfunn, er det slik at visse standarder må og skal tolkes relativt likt, nærmest uavhengig av nasjonal lovgivning. Ett område som har hatt særlig fokus i relasjon til folkeretten i våre områder, er politikken overfor det samiske folk. Der kan man over tid observere at folkeretten dels kan ligge til grunn for konkrete lovendringer, men kanskje like ofte føre til en justering av fortolkningen av eksisterende lovgivning.

⁸ <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html>

Norge har forpliktet seg til å følge folkeretten på ulike måter. Dels gjennom konkret lovgivning i t.eks. [menneskerettsloven](#), [sameloven](#) og den nye [åpenhetsloven](#), men også gjennom ratifikasjon av forpliktende konvensjoner, såsom [ILO konvensjon nr. 169 Om urfolk og stammefolk i selvstendige stater](#).

Det er viktig å informere planleggere og forvaltere, at eventuelle brudd på konvensjonene også er brudd på norsk lov. Menneskerettsloven er nettopp ment for å inkludere folkeretten i norsk rett.

Det innebærer rimeligvis ikke at alle kommunalt ansatte skal være folkerettsekspert, men i et område av Norge der risikoen for brudd på sentrale regler i folkeretten åpenbart er til stede, er det viktig at visse prinsipper og kjøreregler blir etablert, og fulgt.

I tillegg har Norge støttet [FNs erklæring om urfolks rettigheter](#), som per i dag er det dokument som best sammenfatter gjeldende folkerett på området. Det er etter hvert en gjengs oppfatning at tolkningen av gjeldende, bindende konvensjoner, såsom [FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter](#), [FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter](#), [konvensjonen om eliminering av rasediskriminering](#), [barnekonvensjonen](#) og [kvinnekonvensjonen](#) sammenfaller med kravene i FNs erklæring om urfolks rettigheter. Så selv om FNs erklæring om urfolks rettigheter ikke formelt sett er en konvensjon, så er kravene i den like fullt gjenspeilet i de andre bindende folkerettslige instrumenter. I tillegg til det korresponderer ILO-konvensjon nr. 169 godt med kravene i urfolkserklæringen.

Urfolksretten etablerer en rekke krav til politikkområder både innenfor skole/utdanning, språk, helse, religion, kultur og kulturell integritet, kulturminner, landrettigheter og selvbestemmelse.

I den nye sameloven har det nye kapittelet om konsultasjoner etablert nye regler for hvordan politikutvikling som berører samiske interesser skal ivaretas.

Ett sentralt prinsipp som folkeretten har etablert, og som aktørene må forholde seg til, er prinsippet om fritt og forhåndsinformert samtykke (FPIC – Free, Prior and Informed Consent). Det er en livlig og kontinuerlig debatt om hvor langt dette prinsippet går, og hvem som til enhver tid skal gi sitt samtykke.

Det kan være nyttig for å rydde litt i den diskusjonen i forhold til samiske rettigheter, å skille mellom samiske rettighetshavere og samiske interesser. Gjeldende norsk rett

er at det er et krav om avtale med rettighetshavere dersom en aktivitet vil påvirke deres rettigheter.

Tommelfingerregelen er at man må sikre avtaler med rettighetshavere, og man må konsultere med de som representerer samiske interesser.

Det finnes i dag en rekke saker som er retningsgivende for hvordan man kan arbeide, og ikke minst hvordan man ikke bør arbeide. Mange kommuner opplever å komme på kant med rettighetshavere og interessenter. Dette kan både handle om selve prosessen, men også konkrete krav til aktørene. Her bør man kunne utvikle veiledere som tar inn den seneste utviklingen på feltet og legger grunnen for en ryddig rollefordeling og tydelige krav til aktørene.

4.3 Konsultasjoner

Sameloven (Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold) ble endret i juni 2021 og fikk et nytt kapittel 4 om konsultasjoner. §4-4 slår fast at:

§4-4. Konsultasjonsplikt for fylkeskommuner og kommuner

Fylkeskommuner og kommuner har plikt til å konsultere representanter for berørte samiske interesser i saker om lokale forskrifter og andre beslutninger eller tiltak som vil kunne påvirke samiske interesser direkte.

Bestemmelsene i kapitlet her gjelder for øvrig så langt det passer.

Bestemmelsene i sameloven er relativt nye og det er etablert lite, eller ingen, forvaltnings- og rettspraksis knyttet til fylker/kommuners konsultasjonsplikt. Det er likevel klart at kommunene må identifisere potensielle samiske interesser og rettighetshavere med konsultasjonsrett og etablere praksis rundt å varsle disse og Sametinget om saker som kan bli gjenstand for konsultasjoner.

4.3.1 Hvem har konsultasjonsrett?

Dette vil variere fra kommune til kommune og hvorvidt de samiske interessene er organisert på en måte som gjør at de faktisk representerer samiske interesser.

Samiske rettighetshavere med anerkjente materielle rettigheter i en kommune vil alltid ha konsultasjonsrett i saker som berører deres rettigheter, typisk reinbeitesidaer, og eventuelt andre rettighetshavere som bygdelag, utmarksutøvere og fiskere.

4.3.2 Hvordan konsultere?

Konsultasjoner skiller seg fra høringer og vanlige informasjonsmøter gjennom at man går inn i konsultasjonene fra begge parter med mål om enighet. Det bør derfor legges opp til at man starter konsultasjonene så tidlig som mulig og med såpass med tid at partene har en reell mulighet til å komme frem til enighet.

4.3.3 Konsultasjoner skal protokolleres – også uenighet

Konsultasjonenes progresjon skal protokolleres og godkjennes av begge parter. Det gjelder også når man ikke kommer til enighet. Både enighet og eventuell endelig uenighet skal dokumenteres og skriftliggjøres.

4.3.4 Konsultasjoner er et prosessverktøy

Konsultasjonsreglene er verktøy for å formalisere og strukturere dialogen med samiske interesser og rettighetshavere for å sikre at saker i kommunene og fylkene behandles og opplyses i forhold til det samiske og dermed ivareta hensynet til samiske rettighetshavere og interessenter i saksbehandlingen.

4.3.5 Konsultasjoner er ikke et verktøy for å tilsidesette materielle rettigheter

Samiske rettighetshavere, så som reindriftssiidaer, har anerkjente materielle rettigheter innenfor sine distrikter. Disse kan kun avstås eller påvirkes gjennom privatrettslige avtaler med rettighetshaverne eller ekspropriasjon. Det er likevel viktig for fylkeskommunale/kommunale planleggere og offentlig forvaltning i stort å kjenne til rettighetshaveres syn på politikk og vedtak som kan påvirke samiske rettigheter. Dette får man enklest til gjennom konsultasjoner med rettighetshaverne, som åpner for nødvendige tilpasninger i de enkelte sakene.

4.3.6 Veien blir til mens man går

Det er så vidt store forskjeller mellom kommuner og ulike samiske interesser og rettighetshavere at det må utvikles lokalspesifikke konsultasjonsformer som etablerer gode rutiner for å oppfylle samelovens konsultasjonsregler. Kommune for kommune vil måtte etablere gode ordninger som er tilpasset sitt område.

4.4 Standarder for næringslivet

Folkeretten er først og fremst rettet mot statene, og statlige aktører. Det handler om lovgivning, prosedyrer og politikk. I et stadig mer globalt samfunn er det også stadig større globale selskap som opererer i mange land, og må forholde seg til mange ulike lovverk og krav fra ulike lands myndigheter. I tillegg er det slik at et globalt marked

også stiller krav til hvordan selskapene arbeider, og at de har en enhetlig og kontrollerbar praksis uavhengig av hvilke land de produserer i eller for.

Det finnes et vell av globale bransjestandarder både med hensyn til miljøpåvirkning, kvalitetskrav på produktene, bruk av innsatsfaktorer og ikke minst hvordan de behandler sine ansatte og de nærområdene de arbeider i.

4.4.1 ESG – Environmental, Social and Corporate Governance

Det bærende konseptet for å analysere selskaper som har utviklet seg gjennom de siste 20-årene er ESG – Environmental, Social and Corporate Governance. Dette konseptet handler om å analysere selskapene etter følgende kriterier:

1. Miljøbelastning:
  - a. Selskapets bidrag til klimakrisen.
  - b. Bærekraft – Selskapets bidrag til overutnytting av begrensede ressurser og råmaterialer.
  - c. Ekstern påvirkning gjennom utslipp av skadelige stoffer.
2. Samfunnsansvar:
  - a. Mangfold i arbeidsstokken. Hvor flinke er selskapene til å finne de beste kandidatene?
  - b. Menneskerettigheter i bred forstand, inkludert hvordan selskapene påvirker og tar hensyn til ansatte, lokalsamfunn og urfolks rettigheter, og hvilke krav de i sin tur stiller til underleverandører.
  - c. Kundeansvar – Tar selskapet ansvar for sine produkter, og informerer godt nok om mulige negative sider ved bruk?
  - d. Dyrevelferd – Skader virksomheten dyr?
3. Selskapsstyring:
  - a. Hvilke mekanismer og systemer for internkontroll har ledelsen i selskapet? Er de i stand til å fange opp eventuelle avvik?
  - b. Hvordan er maktfordelingen mellom styret og ansatt toppledelse?
  - c. Hvordan er relasjonen til de ansatte? Hvordan ivaretas deres rettigheter?
  - d. Topplederlønninger.
  - e. Lønnsnivå blant ansatte som også kan inneholde belønning for måloppnåelse på ESG-mål.

ESG har de senere år erstattet konseptet CSR (Corporate Social Responsibility), da det legger et ytterligere trykk på miljøkonsekvensene av selskapenes aktiviteter. På investorsiden snakker man primært om RI (Responsible Investments) som konsept. Her har det også vokst frem både standarder og kriterier.

4.4.2 UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP)

FNs [Guiding Principles on Business and Human Rights](#) er trolig den globale standarden som har størst tilslutning både fra stater og næringslivet. Den er som mange andre globale standarder utformet såvidt generelt at den lar seg benytte på tvers av alle sektorer og på tvers av alle geografiske områder. Det er ingen konvensjon med overvåkningsmekanismer og sanksjonssystemer, men den følges opp av en arbeidsgruppe, der også urfolk har vært godt med. [I 2013 ble det laget en grundig rapport \(A/68/279\)](#) fra arbeidsgruppen som gjennomgår hvordan man skal tolke prinsippene etablert i standarden i urfolksområder, og samhandling med urfolk.

Standarden er delt inn i tre hovedbolker, henholdsvis hvilke prinsipper stater skal etterleve, hvilke næringsaktører skal etterleve, og til sist et rammeverk innen staten for å kontrollere og følge opp prinsippene.

Denne standarden er gjerne fundamentet for mange av de bransjestandardene vi ser. Den er til tross for å være veldig generell, relativt konkret, og introduserer en kokebok for hva som må være på plass.

4.4.3 UN Global Compact

Ved siden av ulike generelle og spesielle krav, er det mulig for de enkelte selskapene å forplikte seg selv gjennom å tilslutte seg bransjestandarder og fellesinitiativ. Det største bærekraftsinitiativet for næringslivet man har er [UN Global Compact](#). Det er et FN initiert system hvor man inviterer selskaper til å delta og rapportere frivillig inn hvordan man oppfyller de ulike krav til bærekraft som finnes. I tillegg til konkrete krav på miljø- og klimapåvirkning har også [UNGC veiledere](#) for hvordan selskaper skal forholde seg til urfolk.

Som det fremgår av deres veiledere refereres det her direkte til hvordan man forventer at selskaper bidrar til å oppfylle kravene i FN's urfolkserklæring.

4.4.4 Ratingbyråer med mer

Det er en ting at det stilles krav til selskaper, men disse kravene gir liten mening om de ikke overvåkes og rapporteres og eventuelt får konsekvenser. Det er her de såkalte ratingbyråene kommer inn. Noen ratingbyråer foretar helhetlige vurderinger

av selskapenes ESG-policy. I denne kategorien kommer selskaper som [Sustainalytics](#). De vurderer alle børsnoterte selskaper og kategoriserer og rangerer selskapene etter hvor godt de oppfyller kravene. Når de gjør sine vurderinger, ender de opp med anbefalinger om hvor risikabelt det er å investere i vedkommende selskap.

Andre selskaper såsom [Business and Human Rights Resource Center](#), fokuserer mer konkret på hvordan selskapene forholder seg til menneskerettigheter. De følger per i dag over 10 000 selskaper og overvåker blant annet mediakilder for å avdekke konfliktsaker i forhold til menneskerettighetene.

5 Anbefalinger

På bakgrunn av workshopene og spørreundersøkelsen gjennomført i forprosjektet kan man slutte at det er behov for både ressurser og veiledere for å styrke kommunenes arbeid som tilretteleggere for næringslivet. Det at vi befinner oss i et område som også er et samisk område med en betydelig samisk befolkning gjør at man må være særlig oppmerksom på urfolks-/folkeretten. En ambisjon om å lage et rammeverk i verdensklasse krever at man legger til rette for prosesser som gir forutsigbarhet for partene.

Vi tolker prosjektets ambisjon dithen at man ønsker å være best på tilrettelegging, og ikke utsette potensielle næringslivsaktører for unødig risiko.

Det anbefales derfor at man, dersom man ønsker å gå videre i et hovedprosjekt, utvikler veiledere på følgende områder i uprioritert rekkefølge:

- Same-, urfolks- og folkeretten som rammer for næringsutvikling hos oss, inkludert en regional/lokal konsultasjonsveileder.
- Særlige lokale forhold etablerere må være oppmerksomme på, inkludert arktisk natur og klima som arealplanleggingen må ivareta.
- Forberede lokale leverandører på internasjonale krav fra selskaper iht. standarder de er forpliktet til å møte, forventinger og kommende rammer og regelverk.

Det anbefales også å sette av ressurser i en videre prosess til en bredere undersøkelse i regionen, om næringsmuligheter og bærekraft, slik at man kan trekke konklusjoner basert på et bredere utvalg av respondenter. Det er viktig at et

hovedprosjekt blir godt forankret i kommunene både politisk og administrativt, og at også lokalt og regionalt næringsliv involveres i en videre fase.